

КАФЕДРА ІСТОРІЇ АРХІТЕКТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Азанова К., студентка групи Ю-75

З глибини віків від своїх предків, стародавніх русичів, успадкували українські майстри чудове мистецтво дерев'яних споруд, різьблення по каменю, мурування цегли. Тисячолітні традиції жили і живуть ще й до наших днів в українській народній архітектурі, а в муруваній вони змінюються відповідно до розвитку світової архітектури. Архітектори того часу, спираючись на національні традиції, зводили неповторні будови.

Блискучими сторінками світової архітектури стали здобутки архітекторів Київської Русі: Десятинна церква та Софійський собор у Києві, Спаський собор та П'ятницька церква в Чернігові, Успенський собор та церква Пантелеймона в Галичі, церкви в Путивлі, Новгород-Сіверському та багато інш. Високого рівня досягло містобудування, будівництво князівських та боярських хоромів, оборонних споруд .

Першим християнським кам'яним храмом в Київській Русі була Десятинна церква, споруджена у 989-996 рр. Характер її мурування та пропорції плану, безперечно, підтверджують участь візантійських майстрів, про що свідчить літопис. Десятинну церкву добудовано в XI ст., за часів Ярослава Мудрого, а зруйновано татарами у 1240 р. До наших днів споруда не дійшла. Однак завдяки археологічним дослідженням можна визначити її типологічні й конструктивні риси.

Близько 1036 р. Мстислав, який став князем у Чернігові, будує там Спаський собор. Будівля собору тринефна, витягнута із заходу на схід. Особливістю собору є восьмистовпний тип плану і переміщеної, в зв'язку з цим, на геометричний центр, головної бані. Західна частина собору - нартекс - чітко відділена від центральної частини. З північного боку до нього прилягає могутня циліндрична вежа, в якій розташовані сходи, що ведуть на хори. З південного боку, як встановлено розкопками, було збудовано хрещальню, що являла собою маленьку триапсидну капличку .

Урочистий вигляд має собор і всередині. У композиційному рішенні всієї будови домінує поздовжня вісь, яка в середині підкреслюється тим, що бокові відгалуження архітектурно-просторового хреста відгороджені від центрального нефа аркадами, які спираються в нижньому ярусі на мармурові (обкладені цеглою в пізніші часи) колони, а у верхньому - на восьмигранні стовпи. Таке відгородження бокових відгалужень просторового хреста собору надає його внутрішньому

просторові базилікального вигляду, при тому, що вся будова хрестовобанева, так само, як і Десятинна церква у Києві. Певно, саме Десятинна церква і стала зразком для будівлі Мстислава. Від давнього декоративного вбрання собору збереглися різьблені шиферні плити на хорах, що є цікавими зразками художнього різьблення в Київській Русі.³

Частково збереглися й фрагменти фрескового розпису храму .

Значну роль у складанні певних рис архітектури кінця XII — початку XIII ст. відіграють потреби нових замовників - міського населення, яке з ростом ремісничого виробництва і торгівлі все більше починає впливати на життя. Церква стає не тільки храмом, а й окрасою міста. Інтенсивно розвивається будівельна техніка, виникають нові конструктивні прийоми. Все це нагадує ті умови, за яких в Західній Європі виникла готична архітектура, і, безперечно, архітектура Київської Русі цього часу є еквівалентною готичній архітектурі, так само як архітектура попереднього етапу - романській.

Як бачимо, архітектура Київської Русі, не гублячи власних традицій та індивідуальних рис, відповідає світовому архітектурному процесу і розвивається в його контексті.

Необхідно повернути первісні форми спорудам, спотвореним пізнішими перебудовами та реставраціями; в першу чергу це стосується форм верхів, які можна відновити за докладно опрацьованою методикою В.Безякіна і О.Граужиса. Це стосується Катерининської церкви 1715 р. в Чернігові, Успенського собору кінця XVII ст. у Новгороді-Сіверському, Спаського собору 1720 р. в Прилуках, собору Фролівського монастиря 1732 р. в Києві та інш.

¹ Сучасний стан і завдання вивчення розвитку церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині у другій половині XIX - на початку XX ст. // Історія релігій в Україні: Тези повідомлень VI круглого столу. - Львів, 1996. - С.49

² З історії вивчення церковної старовини на Чернігівщині наприкінці XIX - на початку XX ст. // Україна на порозі XXI століття: актуальні проблеми історії: Збірник наукових праць. - К., 1999. - С.132

³ Легенди про заснування Чернігівських монастирів у "Історико-статистическом описании Черниговской епархии" Філарета Гумілевського // Людина, суспільство, культура: історія та сучасність: Матеріали ювілейної наукової конференції, присвяченої 80-річчю Чернігівського державного педагогічного інституту. - Чернігів, 1996. - С.48-50.

Науковий керівник – асист. Німенко Н.А.